

Titel: MR.DRS. JOZEF HUBERT VAN PUT

Onvoltooide autobiografie van de jongste tweelinghelft uit de 2de generatie Indische Nederlanders

Opgedragen aan: Willem Emile van Put (†), Sophie Theodora van Put - Van Motman (†), Hugo Adrianus van Put (†), Johan (Joop) van Put (†), Walter (Wally) van Put (†), Jeanette (Meis) Angeline van Put (†), Edward Vincent van Put, Andrina (Ina) Rinkje van Put – Bergsma, Yvo van Put, Fieke van Put, alle neven, waaronder John van Put en Stephan van Put, alle nichten, waaronder Victoria van Put en Monique Visser en last but not least aan Johanna (Annie) Catharina van Put – Cinjee én haar familie en vrienden en kennissen.

Auteur: mr.dr.s. J.(Sjef) H. van Put

Copyright: Niets in deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden vermenigvuldigd zonder toestemming van de auteur, behoudens die documenten waarop geen auteursrecht meer berust of heeft berust.

INHOUD	Blz.
Hoofdstuk 1 GEBOORTE EN EERSTE LEVENSJAREN	3
Hoofdstuk 2 DE MIDDELBARE SCHOOLTIJD	12
Hoofdstuk 3 DE STUDENTENTIJD	18
Hoofdstuk 4 DE BETAALDE BANEN	171
Hoofdstuk 5 DE BIJDAGENREGELING BODEMBESCHERMINGSGEBIEDEN	208
Hoofdstuk 6 VRIJWILLIGERSWERK	215
Hoofdstuk 7 HET GEZINSLEVEN	221
Hoofdstuk 8 HOBBY'S	223
Hoofdstuk 9 ECHTSCHIEDING EN TWEEDE HUWELIJK	224
Hoofdstuk 10 NIEUW LEVEN	225
Hoofdstuk 11 OPVALLENDSTE HERINNERINGEN	227
Hoofdstuk 12 VOORLOPIGE CONCLUSIES	229
Hoofdstuk 13 NAWOORD	229
LIJST VAN BIJLAGEN	230

Hoofdstuk 1 GEBOORTE EN EERSTE LEVENSJAREN

Ieder levensverhaal begint met de geboorte. Ik ben geboren op 6 mei 1949 in het huis¹ gelegen aan de Burgemeester Van der Puttstraat 20 in Geldrop, provincie Noord-Brabant. Ik werd niet verwacht, want ik bleek na de geboorte van mijn tweelingbroer deel te zijn van een identieke tweeling. Toen hij, Edward Vincent van Put, geboren was, vroeg mijn moeder aan de betrokken vroedvrouw of zij klaar was, zo hoorde ik veel later van mijn vader. Maar de vroedvrouw, die ik overigens nog één keer heb ontmoet nadat ik van de middelbare school kwam², zei dat er nog een baby op komst was. En dat was ik. Mijn ouders hadden geen rekening gehouden met mijn komst, zodat, zo gaat het verhaal, ik een tijdje in een (honden)mand moet hebben gelegen, omdat er nog geen wieg voor mij beschikbaar was. Veel later vernam ik dat ten tijde van mijn geboorte je op dezelfde dag geboren moest zijn om te worden aangemerkt als tweeling. Dat wist de betrokken vroedvrouw en het schijnt dat mijn moeder een geboorte stimulerende injectie heeft gekregen om ervoor te zorgen dat ik vóór 24.00 uur ter wereld zou komen. Dat is blijkbaar gelukt, want ik ben vijf minuten vóór 24.00 uur geboren. Was dat niet gebeurd, dan hadden mijn broer en ik twee verschillende geboortedata gehad. Een leuke bijkomstigheid was dat mijn moeder op 7 mei jarig was. Dus werd zij door de vroedvrouw toen gefeliciteerd met haar 39ste verjaardag. Wie er verder bij onze geboorte aanwezig zijn geweest weet ik niet, maar ik vermoed dat dat in ieder geval mijn vader is geweest. In de bijlagen 363, 364 en 365 zijn foto's opgenomen van mijn ouders en mijn tweelingbroer Edward Vincent.

INTERMEZZO

Vandaag, dinsdag 27 april 2021, is het Koningsdag, de dag dat Koning Willem Alexander zijn 54ste verjaardag viert. Ik heb gekeken naar een tv uitzending op Nederland 1 van het bezoek van de Koning met zijn gezin aan de gemeente Eindhoven. Vanwege de coronacrisis was er geen publiek bij en werd het bezoek gehouden op de Campus van de TU Eindhoven. De nadruk van het bezoek lag op kennisontwikkeling en innovatie. Toen ik geboren werd was Eindhoven bekend als 'lichtstad'. Dat kwam doordat in Eindhoven het hoofdkantoor én dé gloeilampen fabriek van Philips N.V. gevestigd waren. Er was toen ook een bijzondere relatie tussen de gemeente Eindhoven en het toenmalige dorp Geldrop. De meeste mensen die in Geldrop woonden hadden één of andere relatie met Philips. Later hoorde ik dat Geldrop werd beschouwd als het villadorp van Philips. Mijn zus Jeanette Angelina van Put schijnt als secretaresse voor Philips te hebben gewerkt, voordat zij in 1958 emigreerde naar de Verenigde Staten. Een volle neef van mij, Dr.Ir. John van Put, heeft voor zijn promotie onderzoek naar het gebruik van een ander metaal voor de gloeidraden in Philips gloeilampen een beurs van Philips ontvangen (periode 1989 -1991). Vandaag is ook een bijzondere dag, omdat gisteren voor het eerst in de politieke geschiedenis van Nederland, z.g. notulen en p-notulen van de Ministerraad zijn verschenen naar aanleiding van de kinderopvangtoeslagen affaire, waarover het 3de Kabinet Rutte is gesneuveld en in januari van dit jaar is afgetreden. Ik ben van plan hierover een notitie te schrijven en die te delen op Facebook.

Vandaag is ook een bijzondere dag omdat ik op de dag vóór Koninginnedag 2009, te weten 29 april 2009, uit handen van de toenmalige burgemeester van Zoetermeer, Jan Waaijer, de oorkonde mocht ontvangen behorende bij de versierselen van Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Jan heeft mij toen ook deze versierselen opgespeld in het bijzijn van mijn eerste echtgenote, mijn kinderen en mijn

¹ De eengezinswoningen gelegen aan de Burgemeester Van der Puttstraat waren de eerste na de Tweede Wereldoorlog gebouwde sociale huurwoningen. Mijn ouders waren in 1948 vanuit het voormalig Nederlands Indië naar Nederland gekomen met vier kinderen, drie zoons en een dochter. Ze werden tijdelijk ondergebracht in een pension in de gemeente Bergum (Fr.). In de winter van 1948 kregen mijn ouders een woning toegewezen in de gemeente Geldrop (N-Br.) aan genoemde straat. Thans maakt de Burgemeester van der Puttstraat deel uit van een z.g. Beschermd Stads- en Dorpsgezicht op grond van de gelijknamige wet.

² Waarschijnlijk is dat in 1969 geweest.

tweelingbroer. Zie bijlage 368 voor de betreffende oorkonde. Die kan worden vergeleken met de oorkonde van mijn vader (bijlage 367). Zie bijlage 375 voor foto's van het ontvangen van de onderscheiding (Ridder in de Orde van Oranje Nassau).

In de bijlagen bij dit boek zijn de eerste bewijzen van mijn geboorte opgenomen, waaronder enkele foto's. Zie bijlagen 1 (geboorteakte), 2 (Foto's eerste levensjaren (1949-1957) en 3 (internationaal Bewijs van inenting).

Mijn ouders waren, zo begreep ik later, naar Nederland gekomen, om hun kinderen, Hugo³, Joop⁴, Meis⁵ en Wally⁶, te laten leren en studeren. Hugo ging naar de HTS, Joop ging naar de HBS (B), Meis volgde MULO A en Wally ging eveneens naar de HBS (B). Joop en Meis maakten hun middelbare school opleiding af. Hugo slaagde weliswaar voor zijn mondelinge examens, maar deed geen schriftelijk eindexamen omdat hij in 1957 emigreerde naar de Verenigde Staten. Wally heeft eveneens geen eindexamen gedaan en emigreerde in 1958 naar de Verenigde Staten. Meis emigreerde evenzo naar de Verenigde Staten, ook in 1958.

In februari 1950 vertrok mijn vader, Willem Emile van Put⁷ naar het voormalige Nederlands Nieuw-Guinea, om daar te gaan werken voor de toenmalige Gouverneur S.J.L. van Waardenburg. Mijn moeder bleef achter in Nederland met zes kinderen, waaronder mijn tweelingbroer en ik.

Van dat moment en de periode vlak daarna herinner mij ik niet veel. In bijlage 2 zijn diverse foto's te vinden van mijn tweelingbroer en mij en van ons gezin in die periode (1949 – 1957), zonder vader dus.

Mijn eerste herinneringen dateren vanaf mijn derde levensjaar. Maar ze zijn vaag. Ik kan me herinneren dat mijn tweelingbroer en ik speelden rond de woning op het Imbi terrein van Hollandia Haven, de hoofdstad van het voormalig Nederlands Nieuw-Guinea. Op de betreffende foto's zie je een rijtje woningen. Je ziet ook dat onze moeder ons nauwlettend in de gaten houdt vanuit de deuropening. Van het bezoek aan het kamp van een exploratie geoloog en de rondleiding die hij ons heeft gegeven herinner ik me niets. Maar het moet wel enige invloed hebben gehad op het feit dat ik later geologie en geofysica ben gaan studeren aan de Universiteit van Leiden. Uit de betreffende foto's van dat bezoek blijkt dat Jan en Alleman met ons op de foto wilde.

Meis was eind 1952 met het vliegtuig naar Nieuw-Guinea gekomen om tijdelijk bij ons (mijn tweelingbroer en ik, mijn moeder en mijn vader) te verblijven. Ik herinner mij daarvan dat het voor haar geen gelukkige periode was. Ze had veel ruzie met mijn vader en heeft, zo bleek later, wel eens klappen van hem gehad, omdat zij mijn moeder had uitgemaakt voor slet. Veel later begreep ik wat daarvan de oorzaak kon zijn. Mijn moeder heeft gedurende de Tweede Wereldoorlog geïnterneerd gezeten in een Jappenkamp in de buurt van Bandung, met vier van haar kinderen, Hugo, Joop, Meis en Wally. In die tijd was het niet ongebruikelijk dat vrouwen relaties aangingen met Japanse militairen. Volgens ingewijden had mijn moeder geen relaties met deze militairen. Maar genoemde kinderen, waaronder mijn (enige) zus Meis, hebben de meest verschrikkelijke dingen meegemaakt en gezien. Mijn moeder zat voortdurend in de piepzak, omdat haar kinderen van alles uithaalden om te overleven. Zo heeft Joop in het kamp de Beri Beri (hongerodeem) opgelopen. Hugo heeft meermalen diefstallen van voedsel gepleegd. Gelukkig is hij nooit betrapt. Was dat wel het geval

³ Hugo Adrianus van Put

⁴ Johan van Put

⁵ Jeanette Angeline van Put

⁶ Walter van Put

⁷ Zie het boek 'Willem Emile van Put', Een onvolledige biografie, ISBN 9789462472235.

geweest, dan zou hij misschien onthoofd zijn geweest in aanwezigheid van zijn moeder, zijn broers en zijn zus. In de tijd dat mijn moeder en haar vier kinderen in een Jappenkamp waren geïnterneerd, werkte mijn vader als dwangarbeider, vanwege zijn dienstplicht als KNIL-militair, aan de Birma Spoorweg. 'Van het begin tot het eind', zo vertelde hij later. 'En elke biel van die spoorlijn was een dode', zei hij ook.

Medio 1953 zijn we teruggekeerd naar Nederland, naar de Burgemeester Van der Puttstraat 20 in Geldrop. Mijn tweelingbroer en ik waren onafscheidelijk en altijd bij elkaar te vinden. Dat kan je ook zien aan de foto's. We hebben in die tijd veel lol gehad en enorm genoten van onze vrijheid. We gingen immers nog niet naar school. Vader was achtergebleven in Nieuw-Guinea. Maar we waren samen met onze oudere broers en zus.

Begin 1954 gingen we weer naar Nieuw-Guinea terug. Over de periode daarna heb ik vele herinneringen. Op de voor mij belangrijkste en die nog steeds terugkeren ga ik hieronder in.

Ik herinner me de klimatologische omstandigheden van toen. Nieuw-Guinea heeft een tropisch en zeer vochtig klimaat. De zomers zijn zeer heet. Ik vond het nogal benauwend. Bijna dagelijks waren er tropische regenbuien. Het leek net alsof je onder een warme douche stond. Het hemelwater was inderdaad warm. Maar zo snel als de warme regen naar beneden kwam, zo snel was het ook weer opgehouden met regenen. Ik herinner me ook dat nadat een bui was opgehouden er een soort mist (verzadigde waterdamp) opsteeg van de bodem. Rondom onze woning was er geen vaste infrastructuur en de bodem was rood/oranje gekleurd. Waarschijnlijk door de aanwezigheid van bauxiet. Die geologische kennis had ik toen nog niet. Ik kan mij herinneren dat ik op een bepaald moment in een stuk glas trapte. Ik ben toen naar binnen gerend om een pleister op mijn wond te laten doen. Het litteken dat ik eraan heb overgehouden kan ik nog steeds aan de binnenkant van mijn rechter voet zien.

Mijn tweelingbroer en ik waren erg nieuwsgierig wat de omgeving van de woning betrof. Vlak achter de woning was een uitgebreid bosgebied. Regelmatig hebben we daar een vuurtje gestookt om een blikje voor maggieblokjes waar we wat water in hadden gedaan op te warmen. De lucifers en het luciferdoosje waarmee we vuur konden maken hadden we stilletjes uit de keuken gepikt.

We ontdekten dat achter het huis een Amerikaans kanon⁸ stond opgesteld. Daarmee werden jaarlijks saluutschoten afgevuurd wanneer er een Nederlands oorlogsschip de Baai van Hollandia binnenvoer in verband met de viering van Koninginnedag.

Ik herinner me ook goed dat mijn vader op Koninginnedag 1956 werd geridderd. Hij was naar het gebouw van de Directie Verkeer en Energie gelokt omdat daar de uitreiking van lintjes was georganiseerd. Hij was daar naartoe gegaan in zijn kloffie (korte broek, shirtje en sandalen). Hij werd toen hij dacht dat de ceremonie afgelopen was, naar voren geroepen en werd tot zijn verrassing onderscheiden.

Mijn moeder en wij waren opgehaald door enkele medewerkers van het Gouvernement met een Jeep. Mijn broer en ik kregen een flesje cola in handen gedrukt en hebben nog net kunnen meemaken dat mijn vader de versierselen behorende bij het Ridderschap in de Orde van Oranje Nassau opgespeld kreeg door Dr. M.W.F. Schregardus, de toenmalige directeur van de Directie Verkeer en Energie.

⁸ Nederlands Nieuw-Guinea is tijdens de Tweede Wereldoorlog door de geallieerden vanuit zee bestormd. Als kind heb ik de oude wrakstukken gezien van de invasie schepen.

We hadden in de achtertuin van het (alleenstaande) huis in Dok 10 van Hollandia haven, een kippenhok. De kippen die we hadden waren van de rassen Reds en Whites met twee aparte hanen. Die ontsnapten regelmatig en dat moesten Edward en ik ze vangen en in het hok terugzetten. Dat ging niet altijd even gemakkelijk. We waren ook medeverantwoordelijk voor het voeren en voor het schoonmaken van het hok. Zo leerden we dat als de kippen geen eieren wilden leggen, we daar een z.g. fop-ei (van gips) bij de kippen moesten neerleggen. Onze vader vertelde dat de kippen eieren gingen leggen uit een soort concurrentie. Wisten wij veel dat dat een onzin verhaal was. We leerden ook hoe wij voer moesten klaarmaken. Dat bestond uit maiskorrels vermengd met poedervormige stoffen waarbij wat water moest worden gedaan. We mochten ook losse maiskorrels in het hok strooien. We ontdekten dat de hanen altijd voordrongen ('haantje de voorste') en dat vonden mijn broer en ik niet altijd gewenst. Dus ving we de hanen en zetten ze onder een leeg blik en lieten we de kippen eerst aan haar trekken komen. Daarna lieten we de hanen weer vrij.

We hebben ook korte tijd een kaketoet gehad. Maar daar waren we heel voorzichtig mee, want die is in staat een vinger van je hand af te bijten.

Ik herinner me ook goed dat er wel eens Adelaars overvlogen. Dan moesten van mijn moeder zo snel mogelijk naar binnen komen. Want, zo vertelde ze, een Adelaar was in staat een klein dier van de grond te plukken.

Mijn broer en ik gingen in 1955 ook voor het eerst naar (de lagere) school. Dat ging ons goed af. Zie bijlage 4. We zouden door kunnen naar de tweede klas. Toen we later noodgedwongen naar Nederland terug moesten, moesten we toch de eerste klas lagere school overdoen. Tijdens mijn eerste sollicitaties werd dan ook steevast gevraagd waarom ik de eerste klas lagere school moest overdoen. Ik heb daar nog steeds geen goed antwoord op. Later bleek dat kinderen uit Suriname met hetzelfde verschijnsel zijn geconfronteerd. Waarschijnlijk heeft het te maken met de gedachte van Nederlandse onderwijs autoriteiten dat het onderwijs in de koloniën van het Rijk van een kwalitatief lager niveau zijn dan van het Koninkrijk⁹. Wat ik mij tenslotte herinner wat naar school gaan betreft, is dat we altijd heel vroeg op moesten staan, al om zes uur in de morgen. Moeder bracht ons naar school. De school begon om 7.00 uur. We werden dan om 12.00 uur van school gehaald. Daarna moesten we elke middag naar bed van 13.30 tot 16.00 uur. Dan was de grootste warmte voorbij en konden we buiten spelen. Vader was intussen om 13.00 uur thuis gekomen van kantoor voor de siësta. Hij ging dan meestal weer naar kantoor om vervolgens om 18.00 uur weer thuis te komen voor het avondeten. We moesten vroeg naar bed, zo rond 19.30 uur. Edward en ik hadden één groot bed. We sliepen meestal onder een klamboe tegen de muggen. We stoeiden vaak tot in de late uurtjes. Het gebeurde regelmatig dat vader of moeder buiten op het raam klopten, waardoor wij schrokken en probeerden in slaap te komen. In de middag kropen we vaak bij moeder in bed en werden we in slaap gewreven.

Eind 1955 zijn wij, mijn moeder, mijn tweelingbroer en ik, met mijn vader terug gevlogen naar Nederland met een apart voor mijn vader gecharterd KLM toestel, omdat mijn vader als koerier voor het Ministerie van Overzeesche Gebiedsdelen geheime documenten naar Nederland moest transporteren. In het vliegtuig heeft hij toen enkele foto's van mijn moeder, mijn tweelingbroer en mij gemaakt. Zie bijlage 2.

⁹ Ik kan mij nog een interview herinneren met President Soekarno van de Republiek Indonesia, dat toen hij gevraagd werd over zijn geografische kennis van Nederland, dat hij vlot en probleemloos het rijtje provinciale hoofdsteden in Nederland opdeunde. Daar kon menig oud leerling van de lagere school in Nederland een puntje aan zuigen.

Wat ik me ook goed herinner is de somberheid en het verdriet van mijn moeder. Ze was dagelijks bezig met brieven schrijven aan haar kinderen, Hugo, Joop, Meis en Wally, in Nederland. Ze miste hen vreselijk. Als je naar de foto's kijkt van haar in Nieuw-Guinea, zie je een droevige, sombere, depressieve vrouw. Het doet mij nog steeds zeer dat ik haar niet heb kunnen troosten. Ik was daar te jong voor, maar ik voel mij nog steeds schuldig.

Mijn broer en ik hebben meegemaakt dat zij pogingen heeft gedaan zichzelf te verwonden. Eenmaal hebben we meegemaakt dat ze zich probeerde te verhangen en zichzelf haar polsen probeerde te snijden met een schaar. Ze zei nog: 'jongens, kijk maar niet naar mama'. Deze gebeurtenis heeft mij mijn hele leven achtervolgd en zal dat blijven doen, zolang ik op deze aardkloot rondloop.

Verder moet ik zeggen, dat ik een onbezorgde tijd heb gehad in Nieuw-Guinea. Dat is na die tijd niet veranderd, althans in financiële zin. Emotioneel heb ik nog steeds moeite met wat ik heb meegemaakt.

De eerste klas van de lagere school, nu aangeduid met basisschool, heb ik doorlopen in voormalige Nederlands Nieuw-Guinea. Zie bijlage 4.

Toen mijn vader na de poging van mijn moeder om zich van het leven te beroven thuis kwam, heeft hij direct daarna er alles aan gedaan om mijn moeder naar Nederland te repatriëren. Mijn tweelingbroer en ik zijn toen samen met mijn moeder naar Nederland gevlogen onder begeleiding van een non. Tijdens de vlucht van Hollandia naar het eiland Biak met een Dakota van de vliegtuigmaatschappij Kroonduif zijn mijn beide trommelvliezen gesprongen. Waarschijnlijk had ik kort daarvoor door een eerste en laatste duik in de Pacifische Oceaan een oorontsteking opgelopen zonder dat te beseffen. Ik ben toen met spoed behandeld door een Nederlandse marine arts in Singapore.

Elke winter na terugkomst in Nederland had ik last van middenoor ontsteking (rechter oor) waarvoor ik onder behandeling kwam van een zekere Dr. Cool. Die had een praktijk aan de Oude Delft in Delft. Door zijn behandelingen werd mijn middenoor ontsteking niet minder maar erger. Hij blies de pus in mijn voorhoofdsholten door de buis van Eustachius naar de binnenkant van mijn rechteroor.

In mei 1957 ben ik formeel Katholiek gedoopt. Zie bijlage 7. Ik heb toen ook de eerste Heilige Communie gedaan. Zie bijlage 5. Bijlagen 6 en 6a bevatten de schoolrapporten van de Maria van Jesseschool in Delft. Deze school bestaat al lang niet meer. Op de plek van deze school is sinds enkele jaren een hotel gevestigd.

De zomervakanties brachten mijn broer en ik vanaf 1958 door bij de schoonfamilie¹⁰ van mijn broer Joop. Ook toen had ik wel eens last van oorpijn.

Overigens kregen mijn tweelingbroer en ik in de zomer van dat jaar als eersten in Nederland de z.g. Hong Kong griep. Ik heb toen zelf bijna dood ervaringen gehad. Omdat de betrokken artsen niet wisten waardoor wij ziek waren geworden, werden wij beiden in quarantaine gezet. Ik heb toen een ruggenmerg punctuur gehad omdat het betreffende virus niet te filtreren bleek. Later is mij verteld dat er per speciale jet medicijnen zijn ingevlogen uit de VS. Daarmee kon de hoge koorts die ik had worden gedrukt. Mijn vader vertelde mij later dat hij bang was geweest dat hij ons zou verliezen.

Tijdens een zomervakantie in Oldenzaal in 1961 kreeg ik last van oorontsteking. Ik was tijdens mijn zomervakanties in Oldenzaal onder behandeling van een zekere Dr. Broeker. Hij voerde een

¹⁰ Deze familie (Heideman) hadden een kruidenierszaak van VéGé en de Spar aan de Ootmarsumsestraat te Oldenzaal. Mijn broer Joop is in 1963 getrouwd met Ans Heideman. Zij heeft twee zusters, Mieke en Ria.

spoedoperatie uit om te voorkomen dat ik hersenvliesontsteking zou krijgen. Het gehele rechter binnenoor was ontstoken door gonococcon¹¹. De operatie mislukte echter, zodat ik moest worden doorgestuurd naar het Academische Ziekenhuis in Utrecht. Daar ben ik in september van 1960 opnieuw geopereerd aan mijn rechter oor. Daarbij zijn praktisch alle gehoorbeentjes verwijderd en is een z.g. radicaal holte ontstaan. Gelukkig bleef de z.g. oorsmeerfunctie behouden, maar dat betekende wel dat elke maand deze holte moest worden schoongemaakt. De eerste jaren groeide er ook wildvles in deze holte. Dat werd dan zonder verdoving met een scherpe lepel verwijderd. Tot het moment dat ik in Spanje veldwerk deed, dat was in de zomer van 1971 liep ik met vette watten in mijn rechter oor. Dat was letterlijk een broeiest voor nieuwe ontstekingen. De KNO arts die mij toen behandelde, Dr. Bierman uit Haarlem, adviseerde mij de watten weg te laten. Dat heeft uiteindelijk tot een beter te behandelen situatie geleid. Betekent wel dat ik tot mijn dood in principe elk kwartaal naar de KNO arts moet om het rechter oor te laten schoon maken. Ik ben nu sinds een jaar of tien onder behandeling van Dr. Kooper. Hij is verbonden aan het Reinier de Graaf Ziekenhuis in Delft. Door de vele behandelingen ben ik immuun geworden voor penicilline.

Na de mislukte operaties in 1961 bleek pas wat de oorzaak was van mijn oorproblemen. Ik bleek een te nauw tussenschot in mijn neus te hebben. Mijn neus is daarom verwijd met behulp van een hamertje en een bijtel. Die werden gebruikt door Dr. Broeker, die intussen een reumapatiënt was geworden en in een rolstoel was terecht gekomen. Vanuit die stoel opereerde hij ook. Ik kan mij herinneren dat hij vroeg of ik mijn hoofd naar achteren kon trekken, terwijl hij het los te maken stukje kraakbeen met zijn door reuma krom getrokken hand met een pincet verwijderde.

Ik kan mij goed herinneren dat hij wist dat ik graag gevechtspiloot wilde worden. Hij deelde mij mede dat ik dat wel kon vergeten. Ik kan mij herinneren dat ik begon te huilen. Later bleek dat ik voor veel beroepen niet in aanmerking zou komen, want daarvoor had je twee goede oren nodig. Daarop kom later in dit boek nog terug.

INTERMEZZO

Een levensverhaal zonder intermezzo's is geen volledig verhaal. Want het gaat er ook om dat je als schrijver het nu en ook de toekomst in beschouwing neemt. Vandaag, zondag 2 mei 2021, heb ik gekeken naar het tv programma Buitenhof. Een programma dat door de meeste Nederlanders niet wordt bekeken en waarin de elite aan het woord komt. Vandaag werd demissionair Staatssecretaris van Financiën, mw. Van Uffelen geïnterviewd. Ze werd kritisch bevrraagd over haar toezeggingen met betrekking tot de z.g. kinderopvangtoeslag affaire. Vorig jaar februari had zij toegezegd dat alle getroffen ouders binnen 4 maanden zouden worden gecompenseerd en ieder € 30.000,-- zouden ontvangen. Daarvan was weinig terecht gekomen. Het gaat om 36.000! ouders, waarvan er tot nu 11.000 dat bedrag op hun rekening hadden mogen ontvangen. Op verdere vragen gaf mw. Van Uffelen geen rechtstreekse antwoorden. Daarvoor hebben alle politici op landelijk niveau een mediacursus gehad. Het belangrijkste media advies dat ze krijgen is: 'Geef nooit een rechtstreeks antwoord op een vraag, want dan kom je in de problemen. Leid een antwoord altijd in met lange zinnen. Draai zo lang mogelijk om de vraag heen en geef vooral aan dat het zeer complexe materie betreft. Geef aan dat je je best doet om het probleem op te lossen. Wijs vooral naar anderen die ermee bezig zijn en zorg dat je veel tijd krijgt om het op te lossen. Vermijd een antwoord te geven op vergelijkbare problemen etc.'.

Ik herinner de lezer eraan dat we sinds maart vorig jaar in een pandemie zitten veroorzaakt door het COVID-19 virus en al zijn (mogelijke) varianten. Volgens een deskundige viroloog heeft dit virus de mogelijkheid om 30.000 varianten te ontwikkelen. We kennen inmiddels de Britse, Zuid-Afrikaanse en Braziliaanse variant. Deze is mede veroorzaakt door het lankmoedige beleid van President Bolsonaro van Brazilië. Een malloot, die COVID-19 als een griepvirus heeft bestempeld en zelfs de

¹¹ Dit zijn overigens niet de bacteriën die gonorrhoe of de druiper (een z.g. geslachtsziekte) veroorzaken.

Gouverneurs van de diverse provincies in Brazilië heeft bedreigd met een gevangenisstraf als zij niet zijn absurde beleid opvolgen.

Eergisteren heeft Herman Tjeenk Willink, voormalig onderkoning van Nederland, zijn bevindingenrapport als informateur aan de Tweede Kamer aangeboden. Of het vertrouwen van de Tweede Kamer in het (demissionaire) kabinet is hersteld, is onduidelijk. Het belangrijkste advies van Herman is om het als (17) politieke partijen in het kader van de formering van een nieuwe regering nu maar eens over de inhoud van een regeerakkoord op hoofdlijnen te hebben. De poppetjes komen daarna wel aan de orde. Twee partijen zijn er nog over van de 17 die op voorhand niet in een kabinet willen zitten dat wordt geleid door Mark Rutte. De verwachting (van wie allemaal?) is dat het nog wel eens een paar maanden kan duren voordat er een nieuw kabinet wordt geïnstalleerd.

Vandaag om 16.00 uur start de Formule 1 race in Portugal. Max Verstappen start vanaf de 2de startrij, samen met zijn stalgenoot (Red Bull) Perez. Bottas en Hamilton starten respectievelijk van pole position en plek nr. 2.

Vanmiddag heeft Feyenoord verloren met 0-2 van ADO Den Haag, die op de laatste plaats in de Eredivisie staat en zeker gaat degraderen. Feyenoord gaat waarschijnlijk Europees voetbal mislopen, omdat het gat met Vitesse, dat op de vierde plaats in de Eredivisie staat, te groot wordt.

Vanmiddag speelt AJAX tegen Emmen. AJAX heeft nog maar één punt nodig om definitief landskampioen voetbal 2021 te worden.

Mijn schoolperiode (1956 – 1962) in Delft is over het algemeen redelijk verlopen. Zie bijlagen 6 en 6a. Tijdens het eerste schooljaar op de Maria van Jesseschool heb ik de eerste Heilige Communie gedaan. Zie bijlage 5. Maar zoals ik reeds heb aangegeven, lag ik iedere winter, ongeveer 3 maanden op bed met middenoorontsteking (rechter oor). Ik herinner mij de hevige pijnen. Naast mijn (stapel)bed lag altijd een oude krant met daarnaast een doos watten. Ik deed voortdurend een pluk watten in mijn oor. Als die pluk was volgelopen met pus, haalde ik die uit mijn oor en begon het liedje opnieuw. Tussentijds ging ik dan éénmaal per maand, soms vaker naar de praktijk van Dr. Cool aan de Oude Delft in Delft. Ik herinner mij dat mijn vader dan 25 gulden moest betalen, voordat ik werd behandeld. Jaren later bleek dat deze Dr. Cool een beruchte prutser was, die vervolgens ook werd opgevolgd door een zoon van hem, tevens een grote prutser. Toen ik later rechten studeerde bleek dat ik deze dokter aansprakelijk had kunnen stellen voor de aan mij toegebrachte lichamelijke schade (letsel) maar dat ik toen te laat was voor het instellen van een civiele vordering. Als gevolg van deze oorzaken heb ik zowel op de lagere school als in de eerste klas van de middelbare school aanzienlijke onderwijsachterstanden opgelopen. Zo heb ik het eerste kwartaal van mijn eerste middelbare schooljaar volledig gemist, maar ben desondanks wel geslaagd voor dat jaar.

Wat ik mij goed herinner is dat mijn tweelingbroer en ik op de lagere katholieke school Maria van Jesse voortdurend werden gepest en uitgescholden voor pinda en poepchinese. De betrokken onderwijzers deden daar niets aan. Ik kan mij nog herinneren dat mijn broer en ik naar huis zijn gerend op onze 11de verjaardag, nadat wij de klas hadden getrakteerd, achtervolgd door een aantal klasgenoten. Wij waren met Joyce Kepel en Carry Janssen¹² de enige kinderen van Indische komaf in de klas van ruim veertig leerlingen.

De twee grootste pestkoppen zijn inmiddels overleden, dus het lijkt mij geen pas hebben ze hier te noemen. De vader van één van hen is wethouder geweest in de gemeente Delft en heeft in de Bomenwijk van Delft gewoond.

¹² Carry Janssen is drummer van de Delftse Formatie/band de TeeSet. Ik heb nog steeds facebook contact met hem. Overigens woon ik nu in de straat waar Carry heeft gewoond. Van de straat waar Carry heeft gewoond is niets meer over. Aan de Elzenlaan staat nu een rij eengezinswoningen en een appartementencomplex De Elzenborgh.

Waarschijnlijk heeft een fotograaf uit Delft enkele foto's gemaakt van mijn tweelingbroer en ik. Ik herinner mij dat die fotograaf woonde aan de Van Miereveltlaan in Delft en een studio aan huis had. Zie bijlage 11.

Op 5 juli 1961 heb ik mijn fietsdiploma behaald. Zie bijlage 10.

Maar wij kregen ook te maken met een hoofdonderwijzer, dhr. Jaspers de er alles aan heeft gedaan om mijn tweelingbroer en mij naar de L.T.S. te sturen. Volgens hem, zo bleek later, was dat waar Indo's toe in staat waren om te kunnen volgen. Of ze moesten maar de muziek in zoals de Blue Diamonds.

Ik kan me overigens nog de klap op de rechterkant van mijn hoofd herinneren die ik van Meester Jaspers heb gehad. Omdat ik uit de rij was gestapt door een duw van een medeleerling. Jaspers rolde toen de zware koperen schoolbel naar mij toe, maar gelukkig miste hij me. Hij sloeg mij op mijn hoofd. Mijn broer Joop, van wie men dacht dat hij mijn vader was, is toen naar school gegaan en heeft Jaspers te verstaan gegeven dat slaan niet was toegestaan. Hij zei toen tegen Jaspers: 'Als er een mag slaan, dan is het de vader van Jos, en niet u.' Achteraf gezien moet dat kwaad bloed hebben gezet bij dhr. Jaspers en is dat mede de oorzaak ervan geweest, dat hij er alles aan gedaan heeft om ervoor te zorgen dat wij niet zouden worden toegelaten tot een middelbare school.

Eigenlijk woonden mijn vader, mijn tweelingbroer en ik in bij Joop. Hij had immers de flat aan de Van Lodensteynstraat 36¹³ te Delft gehuurd, omdat hij aan de toen nog geheten Technische Hogeschool Mijnbouwkunde studeerde. Hij had de HBS B in Eindhoven afgerond en was aan zijn studie in Delft begonnen in 1953. Ik kan me nog goed herinneren dat hij later vertelde dat hij was afgestudeerd met één boek, één afstudeerkostuum (geleend) en één fiets. Mijn tweelingbroer en ik waren geregeld aan het stoeien in de slaapkamer naast de studeerkamer van Joop. Hij was altijd aan het blokken voor zijn tentamens. Per tentamen studeerde hij enkele weken, dag en nacht, om vervolgens mondeling tentamen te doen. Tot overmaat van ramp moest hij na zijn kandidaatsexamen toch in militaire dienst op grond van de dienstplicht. Hij kon officier worden maar koos ervoor toch gewoon tot de onderofficieren, ook wel manschappen genoemd, toe te treden. Hij werd uiteindelijk toch noch sergeant majoor bij de Artillerie. Na bijna tien jaar studeerde hij af in 1963 als mijnbouwkundig ingenieur (ir.). Als hij geen last had gehad van ons gejoel en geschreeuw kregen we van hem een dubbeltje om drop of een autootje te kopen bij de snoepwinkel op de hoek Groenlandselaan en de Van Miereveltlaan in Delft.

Een wat minder goede herinnering heb ik aan de kookkunst van Joop. Wat hij klaarmaakte vonden wij niet te eten. Ik kan me herinneren dat ik wel eens moest overgeven en dan moest ik van Joop mijn braaksel opeten. Want zo zei hij, hij had in de oorlog heel veel honger geleden, dus moest je altijd je bord leegeten of je het nu lekker vond of niet. Naar aanleiding van deze voorvallen heb ik aan mijn vader gevraagd wat te doen. Pa gaf mij een Indisch Chinees kookboekje dat ik nog steeds raadpleeg. Hij zei: 'Als je zelf lekker wil eten, moet je zelf gaan koken.' Mijn tweelingbroer en ik spraken het volgende af: Sjef doet het kookwerk, Ed doet de boodschappen. Ik ben dus vanaf mijn twaalfde jaar gaan koken en doe dat tegenwoordig nog steeds.

Wat ik mij ook nog goed van Joop herinner is dat hij een meisje in Oldenzaal had ontmoet tijdens een stage bij een oliemaatschappij. Haar voornaam was Ans, haar achternaam Heideman. Haar ouders hadden een kruidenierszaak (VéGé en Spar) aan de Ootmarsumsestraat te Oldenzaal. Eens per twee maanden kwam Ans bij ons in Delft op bezoek. Omgekeerd ging Joop op bezoek bij Ans in Oldenzaal. Daarvoor spaarde hij COÖP zegels om het treinkaartje vice versa naar Oldenzaal te kunnen betalen. In bijlage 12 zijn diverse foto's opgenomen van onze vakanties in Oldenzaal.

Als Ans bij ons op bezoek was moest zij zo nu en dan op ons passen. Daar was ze niet zo blij mee. Op zomerse dagen gingen we achterop de fiets bij Joop en Ans naar het strand in Scheveningen. Ik kan

¹³ Deze flat bestaat nog steeds. Ik woon er nu ongeveer 500 meter vandaan.

me herinneren dat mijn tweelingbroer en ik als we bij de Lange Poten in Den Haag kwamen wij in staking gingen en op de stoep gingen zitten. We gingen dan pas weer mee als we een ijsje kregen.

Dit soort incidenten heeft onze verhouding met Ans voorgoed verpest.

Enkele jaren nadat mijn tweelingbroer en ik naar Oldenzaal waren vertrokken, heeft Joop dhr. Jaspers gecontacteerd. Jaspers gebaarde toen richting de L.T.S. in Delft. Joop gebaarde toen richting het Stanislas College en vertelde dat mijn tweelingbroer en ik op het Gymnasium zaten in Oldenzaal.

Wij mochten toen (in 1961) ook geen toelatingsexamen doen voor het Stanislas College in Delft, maar na aandringen van mijn vader mochten wij dat wel doen voor het Lodewijk Makeblijde (zo blij waren wij daar achteraf niet mee) College in Rijswijk (Z-H).

Ter voorbereiding van een toelatingsexamen moest je destijds worden opgeleid. Je kreeg extra les in vakken als Nederlandse Taal en Rekenen. Dat heeft dhr. Jaspers ons bewust onthouden.

Enfin, mijn broer en ik zakten met glans voor het toelatingsexamen voor het Lodewijk Makeblijde College. Dhr. Jaspers zei dat hij gelijk had gekregen en wilde geen contact opnemen met genoemd college en bepleiten dat wij alsnog zouden worden aangenomen.

Mijn vader nam daar geen genoegen mee en meldde ons aan bij de Jan Vermeer School in Delft, een gemeentelijke school voor openbaar onderwijs. Mijn broer en ik hebben vervolgens de zesde klas lagere school nogmaals gedaan. Bijlage 8 bevat het schoolrapport (klas 6A) van de Jan Vermeer School, een school van gemeentelijk openbaar onderwijs in Delft.

We kregen een getuigschrift voor het afronden van de lagere school in Delft. Zie bijlage 9. Ik moet zeggen dat het een van de mooiste schooljaren, zo niet het mooiste lagere schooljaar van mijn leven is geweest. Het huiswerk maakten we op school. We werden opgeleid om toelatingsexamen te doen voor de Rijks HBS aan de Mijnbouwstraat in Delft. Eigenlijk hadden we een jaar vakantie. In juni 1962 hebben we toelatingsexamen gedaan om te worden toegelaten tot eerdergenoemde HBS (Hogere Burger School!). We slaagden cum laude.

Mijn vader was uitgenodigd om naar de Aula van de Rijks HBS in Delft te komen voor de uitslag van het toelatingsexamen. De Aula stond vol mensen en ook leerlingen van de school. De directeur kondigde aan dat er een tweeling naar de school zou komen om daar een opleiding te volgen. Mijn vader zei toen en plein publiek: 'Dat gaat niet door, ik stuur ze naar een Internaat.' Teleurgesteld zijn we toen afgedropen, naar huis.

Mijn oudere broer Joop, die op dat moment Mijnbouwkunde studeerde aan de toen genoemde Technische Hogeschool Delft, had inmiddels verkering gekregen met een kruideniersdochter uit Oldenzaal. Zie eerder. In Oldenzaal was een Lyceum annex klooster en annex Internaat gevestigd, beheerd door de orde van de Paters Karmelieten.

In september 1962 brachten mijn vader, mijn tweelingbroer en ik een bezoek aan het Twents Carmellyceum in Oldenzaal om kennis te maken met de Pater Rector, drs. Martinus Benneker.

Mijn vader liet de rapportcijfers zien van de zesde klas lagere school Maria van Jesse. Pater Benneker zei toen: 'Mijnheer Van Put, u had uw beide zoons vorig jaar al bij ons kunnen aanmelden. Wij hadden ze toen aangenomen op hun rapportcijfers.'

INTERMEZZO

Gisteren, 7 mei 2021 ben ik naar het graf van mijn moeder geweest. Ik heb de steen schoongemaakt, de plantjes aan de zijkant verwijderd en weer nieuwe plantjes neergezet en een beetje ingegraven zodat die niet bij de eerste de beste wind worden weggeblazen. Ik weer enkele foto's gemaakt. Ik kan mij herinneren dat zo lang wij in Delft woonden, mijn vader, mijn tweelingbroer en ik elke zondag, nadat we naar de kerk waren geweest, naar het graf van mijn moeder liepen vanaf de Van Lodensteynstraat

naar de Kanaalweg waaraan de toen nog katholieke begraafplaats gelegen was. Het was een familiegraf, waarvoor mijn vader de eeuwig durende erfpacht had afgekocht. Enkele jaren geleden heb ik op Internet opgezocht wanneer het graf zou worden geruimd. Wat bleek? Het graf wordt in 2034 geruimd. Dus tegen de afspraken die zijn gemaakt met de Stichting Katholieke Begraafplaats te Delft. In 1996 bleek de begraafplaats te zijn overgedragen aan de gemeente Delft. Op basis van de toen geldende Wet op de lijkbezorging was de begraafplaats omgezet in een algemene begraafplaats. Ik heb bezwaar gemaakt tegen de ruiming van het graf en heb bezwaar gemaakt tegen het besluit van de gemeente Delft. Echter het besluit van de gemeente was geen besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht, maar een privaatrechtelijke beslissing. Ik heb vervolgens aan de gemeente gevraagd of ik bij mijn moeder begraven zou kunnen worden, maar dat kon alleen als ik jaarlijks grafrechten zou betalen. Ik heb besloten dat niet te doen, maar te zijner tijd naar de Kantonrechter te stappen en te wijzen op de door mijn vader afgekochte eeuwig durende erfpacht.

Vanaf de eerste klas lagere school in Delft is mij door mijn vader ingeprent dat ik als Indische jongen in Nederland mijn toekomst moest opbouwen, alhoewel ik door het vertrek van twee broers en een zus mij toch altijd enigszins aangetrokken heb gevoeld tot de Verenigde Staten, het beloofde land waar je al je dromen zou kunnen verwezenlijken. Waarop hij ook aandrang is het halen van een papiertje (d.w.z. diploma), want zonder papiertje kom je niet zo ver in Nederland. Aan mijn (school)jaren in Delft heb ik niet zoveel herinneringen. Op de Maria van Jesse School ging het over het algemeen goed. Zie mijn schoolrapporten in de bijlagen 6 en 6a.

We mochten van mijn vader niet te veel en zeker niet te lang buiten op straat spelen. Op tijd naar binnen, meestal vóór 17.00 uur om mee te helpen in de huishouding. In het weekend moesten mijn tweelingbroer en ik het huis schoonmaken en boodschappen doen voor het weekend. Zondag gingen we naar de Mis in de Jozef Kerk aan de Burgwal in Delft. Na afloop van de Mis liepen wij (mijn vader, Joop, Edward en ik) via de Pieter Langedijkstraat in Delft terug naar de Van Lodensteynstraat. Joop kwam later naar huis, want meestal haalde hij patat bij een snackbar op de hoek van de Burgwal en de Pieter Langedijkstraat. Wat later in de middag gingen mijn vader, mijn tweelingbroer en ik naar het graf van onze moeder aan de Kanaalweg te Delft.

Daarna mochten we meestal niet buiten spelen, want Zondag was een rustdag en dan behoor je je ook rustig te gedragen. Dan maakten we maar wat huiswerk voor school.

Enige tijd nadat mijn moeder was overleden heeft mijn vader naar een huishoudster gezocht en gevonden. Deze oudere dame (met een snor) reed op een Solex en zorgde enkele dagen per week voor het huishouden. Maar op een bepaald moment ontdekten mijn tweelingbroer en ik dat zij suiker en koffie mee naar huis nam. We hebben dat toen gemeld aan mijn vader. De zei dat dat niet de bedoeling was en heeft haar ontslagen. Dat betekende wel dat mijn tweelingbroer en ik voor onszelf moesten zorgen en dus ook zelf moesten koken. Dat heb ik eerder al aangegeven.

Bijlage 12 bevat foto's uit de periode 1957 tot 1968.

Hoofdstuk 2 DE MIDDELBARE SCHOOLTIJD

In september 1963 arriveerden mijn tweelingbroer en ik in het Internaat (alleen voor jongens) dat letterlijk verbonden was aan het Twents Carmellyceum. Het werd gerund door Pater Bouwhuis. Aan het schoolgebouw was een klooster¹⁴ gebouwd dat via een kleine kapel direct toegang bood tot de school. Het Internaat bestond uit een drietal etages. Op de begane grond was er een grote eetzaal. Op de eerste etage was er een studiezaal. Op de tweede en derde etage bevonden zich de slaapzalen. De

¹⁴ Later bleek dat vanwege de aanwezigheid van dit Klooster, de gymnasiumopleiding werd beschouwd als een opleiding voor het z.g. klein seminarie. Dit is een vooropleiding voor het z.g. Groot Seminarie. Het Groot Seminarie diende voor de opleiding tot katholiek priester en bevatte drie (in)wijdingen. Na de laatste inwijding (door een bisschop) inclusief de z.g. kruinschering werd een (jonge)man officieel katholiek priester.

tweede etage was bedoeld voor de eerste tot en met de vierde klas. De derde etage was bedoeld voor de vijfde en zesde klas. Het Lyceum had afdelingen voor HBS-A (driejarige opleiding), HBS-B (driejarige opleiding), Gymnasium Alpha (vierjarige opleiding) en Gymnasium Bèta (vierjarige opleiding). De opleidingen vingen aan na een tweejarige brugklas. Daarna kon men op advies van de schoolleiding kiezen voor een HBS of Gymnasium opleiding. In 1963 bestond het Twents Carmellyceum 40 jaar¹⁵. Zie bijlage 15.

We voelden ons als een vreemde eend in de bijt, omdat het in die tijd zeer ongebruikelijk was dat kinderen uit de middenklasse naar een Internaat gingen. Een Internaat was bedoeld voor kinderen uit de elite milieus, zoals die van artsen, architecten en notarissen. Maar Pater Bouwhuis vond het heel bijzonder te maken te krijgen en te hebben met een Indische identieke tweeling en heeft ons altijd verwend en ook voorgetrokken. Er heerste op het Internaat een sterke hiërarchie. Zo werden er vaste kwartetten van jongens vastgesteld. Aan een eettafel zaten hoogstens vier personen, waarvan twee zesde klasser's. Als eerstejaars mocht je niet roken, mocht je geen gebruik maken van de tennisfaciliteiten etc. Vijfde- en zesdeklassers hadden allerlei privileges. Elke ochtend moesten de paters een Heilige Mis opdragen. Daar moest tenminste één misdienaar bij aanwezig zijn. In de vroege ochtend werd je gewekt. Dat gebeurde door middel van handgeklap door Pater Bouwhuis of een andere pater. Dan kon je je aanmelden als misdienaar. Mijn broer en ik lukten het meestal om misdienaar te mogen worden.

Het was gebruikelijk dat de internaat jongens in het weekend naar huis gingen en op zondagavond weer terugkeerden naar het internaat. Die faciliteit hadden mijn broer en ik niet, want onze vader woonde in Delft aan de Van Lodesteynstraat. Mijn broer en ik mochten in het weekend wel op visite bij de toekomstige schoonfamilie van onze broer Joop.

Enkele keren gingen we ook op visite bij een neef en nicht van mijn vader: Oom Frans Bodar¹⁶ en Tante Ietje Bodar- Cochlovius. Tante Ietje was een achternicht van onze moeder.

Omdat we zondag niet naar huis konden, zorgden mijn broer en ik ervoor dat we op zondag de Hoogmis als misdienaars mocht dienen. Dan kwamen er vaak ook gelovigen uit Oldenzaal naar de Hoogmis in de kapel van het klooster van de Karmelieten.

Omdat er dan veel jongens voor het weekend naar huis waren vertrokken, waren de lunch en het avondeten wat soberder dan normaal.

Een heel memorabele dag was 18 januari 1963. We zaten met z'n allen in de studiezaal van het Internaat. Mijn broer en ik kregen van Pater Bouwhuis (een geboren en getogen Fries) een sigaar en mochten vooraan zitten. Op een verhoging stond een zwart/wit televisie waarop de hele dag tot ver in de avond de Elfstedentocht te zien was; volgens ingewijden later de zwaarste Elfstedentocht ooit. Hij werd bij de heren gewonnen door Reinier Paping¹⁷. Het was die dag inderdaad erg koud, vooral in het Noorden van Nederland, met name in de provincie Friesland.

Het eerste middelbare school jaar verliep voorspoedig. Dat blijkt ook uit de rapportcijfers. Het eindrapport werd afgesloten met een gemiddeld cijfer van bijna 8. Maar in de zomer van 1963 kreeg ik weer last van middenoor ontsteking. Onverwacht en ook ongebruikelijk, want vanaf mijn zevende tot mijn twaalfde jaar lag ik in de winter drie maanden op bed met middenoorontsteking. Dat was dus in Delft. Ik ben toen met spoed opgenomen in het Streekziekenhuis van Oldenzaal en ben toen geopereerd door dr. Broeker. Die operatie mislukte doordat de gehoorgang in elkaar klapte. Daar wist

¹⁵ In bijlage 15 bij dit boek is het boekje opgenomen dat ter gelegenheid van dat 40 jarig bestaan is uitgegeven.

¹⁶ Frans Bodar was toen Verificateur bij de Douane. Oldenzaal was toen een bekende grensplaats aan de Nederlands West-Duitse grens. De naam van Frans Bodar heb ik kunnen terugvinden in een adresboekje van de Douane Nederland. Van zijn dochter Angeline en zoon Patrick (Register Accountant) heb ik gegevens gevonden. Ook van zijn broer Antoine Bodar, die hoofd is geweest van een MAVO in Amsterdam heb ik uiteindelijk gegevens verkregen.

¹⁷ Reinier is eind vorig jaar op negentig jarige leeftijd overleden.

dr. Broeker geen raad mee. Hij zond mij door naar het Academisch Ziekenhuis in de gemeente Utrecht.

Mijn vader kwam wekelijks op bezoek bij mij in het Utrechts Academisch ziekenhuis vanuit Rijswijk (Z-H).

De operatie in Utrecht vond plaats onder leiding van een hoogleraar. Het betrokken team heeft toen besloten, zonder mijn vader daarvoor toestemming te vragen een z.g. radicaal operatie uit te voeren. Daarbij zijn alle gehoorbeentjes met uitzondering van de hamer verwijderd. Ook is het bot dat het evenwichtsorgaan beschermt weggeboord, zodat het evenwichtsorgaan werd blootgesteld aan de buitenlucht. Een deel van het trommelvlies is in contact gebracht met de restanten van de hamer, zodat er nog enig geluid kan worden waargenomen, maar strikt genomen ben nagenoeg geheel doof aan het rechter oor. Tot het moment (zomer 1972) dat ik ben gaan karteren in het Noorden van Spanje (Cantabrië) heb ik altijd met een propje van vette watten in mijn rechter oor(holte) rondgelopen. Nagenoeg elk kwartaal ben ik naar een KNO arts gegaan om de re oor holte te laten schoonmaken. Aanvankelijk groeide er wild vlees in dat zonder verdoving met een scherpe lepel werd verwijderd. ‘Als je pijn hebt mag je in mijn arm knippen’, kreeg ik regelmatig toegevoegd van de behandelend geneesheer¹⁸. Verder op in dit boek kom ik regelmatig terug op de gevolgen van deze mislukte operaties aan mijn rechter oor. Gelukkig is de z.g. oorsmeerfunctie van het re oor behouden gebleven. Dat heeft het voordeel dat eventueel vuil kan worden opgevangen en vervolgens verwijderd. Daarvoor moet ik elk kwartaal naar de KNO arts.

Mijn vader heeft medio 1963 een semi bungalow in Oldenzaal gekocht, gelegen aan de Adelaarstraat 2. Mijn broer en ik (na mijn operatie in Utrecht) zijn uit het Internaat vertrokken en zijn gaan wonen aan de Adelaarstraat 2 te Oldenzaal. Uit bijlage 13 blijkt dat ik destijds formeel inwoner van Oldenzaal was.

Gedurende ruim één jaar na de operatie in het Academisch Ziekenhuis Utrecht moest ik elke week met de trein vanuit Oldenzaal naar het AC Utrecht voor controle. Op de terugweg trakteerde ik mijzelf op een uitsmijter in de restauratiewagen van de trein. Dat bracht met zich mee dat de cijfers van mijn eerste rapport van de tweede klas middelbare school in beginsel zijn gebaseerd op de cijfers van het eindrapport van de eerste klas. Maar het gemiddelde was behoorlijk lager.

Ik herinner mij de Algebra lessen van dhr. A.J. Hüsken. Die waren zo goed en helder dat ik bijna een gemiddeld 9 had voor dit vak. Ik heb overigens niet het genoegen gehad les te krijgen van een vrouwelijke leraar. Die waren er toen niet bij het Twents Carmellyceum. Uiteindelijk hadden wij (Gymnasium Bèta eindexamenklas) één meisje (Marie-Louise Peters) in de klas. Haar vader was dierenarts in Oldenzaal. Naar verluidt is zij ook dierenarts geworden.

Voor de volledigheid som ik hieronder op van wie ik les heb gehad op het Twents Carmellyceum¹⁹ in de periode 1962 tot 1968 en voor welk vak.

Drs. J.W.A. Schuurman (conrector): Latijn;

Dr. G.J.M. Bartelink: Latijn;

M.F.J. v.d. Berg: Lichamelijke Oefening;

W. v. Berkel: Muziek;

¹⁸ Ik heb inmiddels vier KNO artsen versleten. Ik ben thans ruim 15 jaar onder behandeling van dr. Kooper. Hij heeft een contract met de Reinier de Graaf Groep.

¹⁹ Ik heb vandaag 17 mei 2021 telefonisch contact gehad met drs. H. Elferink, mijn oud leraar Grieks en Latijn. De heer Elferink is thans 82 jaar oud.

Drs. TH.G.W. Bodewes: Geschiedenis;
F.B. Boelens: Geschiedenis;
Drs. J.M.A. Bouman: Biologie;
N. Bouwhuis (directeur Internaat): Godsdienstleer;
Drs. H. Elferink: Grieks en Latijn;
Drs. J.J. de Jong: Nederlands;
H.M.A. Kemps: Engels;
J.H. Nijkamp: Wiskunde;
J.H. Remkes: Duits;
A.J.TH. M. Stappers: Tekenen;
Drs. P.J.H. Willems: Scheikunde;
Drs. H. Grijpma: Biologie;
Drs. Nelissen: Frans;
A. Hilt: Aardrijkskunde;
W. Kessels: Wiskunde;
Ir. O. Dijkma: Natuurkunde
Dr. R. Lagas: Grieks en Latijn.
H. Koeneman: Nederlands.

Als ik terugkijk op mijn middelbare school periode komen herinneringen boven die tot op heden zijn blijven hangen. Naar school gaan en zo snel mogelijk eindexamen doen stond bij mij voorop. De rest was eigenlijk bijzaak. Dus geen tijd voor de meisjes, want dat leidde tot te veel afleiding. Lang en veel studeren om zo snel mogelijk de stof onder de knie te krijgen. Ik keek in die tijd veel naar de televisie om vreemde talen te leren. Ik ben audio visueel ingesteld. Daardoor heb ik altijd Frans, Duits en Engels in een context kunnen plaatsen. Latijn en Grieks zijn mij daarbij goed van pas gekomen. Ik heb het altijd leuk gevonden met taal te spelen en verbanden te leggen die op het eerste gezicht niet lijken te bestaan.

Voor wis- en natuurkunde heb ik altijd wat minder belangstelling gehad. Mede door het feit dat de meeste van mijn leraren het een en ander niet goed konden uitleggen. Ik kreeg dan te horen: 'Lees het boek er nogmaals op na.' Niet bepaald een stimulans om me in de betreffende vakken te verdiepen. Wel heb ik altijd gezocht naar betere boeken op het niveau van hogere technische opleidingen of methoden om het mezelf gemakkelijker te maken.

Tot en met de vierde klas waren mijn studieresultaten goed. Daarna ging het bergafwaarts met het dieptepunt vastgelegd in het rapport over de periode maart-april 1968. De laatste cijferlijst luidde als volgt.

Grieks, 6; Latijn, 6; Nederlands, 6; Frans, 6; Duits, 7; Engels, 7; Algebra, 6; Goniometrie, 5; Analytische meetkunde, 6; Natuurkunde, 7; Scheikunde, 6; Natuurlijke Historie, 7. Voldoende om aan het eindexamen te kunnen deelnemen, maar geen garantie dat ik zou slagen voor dat examen. Voor het complete overzicht verwijs ik naar bijlage 19.

Mijn stressniveau nam in de loop van de middelbare schooljaren nam toe. Volgens mijn vader lag dat aan de hormonen, omdat je van jonge man opgroeit naar de volwassenheid.

Mijn tweelingbroer en ik waren verantwoordelijk voor het huishouden. Maar omdat de meeste tijd ging zitten in het studeren, huurde mijn vader een huishoudelijke hulp (voornam: Finie) in, die twee keer in de week gedurende een paar uur zorgde voor de schoonmaak en voor de was.

Mijn vader heeft een dakkapel op de woning laten plaatsen. Deze dakkapel leverde ruimte op voor een derde slaap- en studeerkamer voor mijn broer en mij.

Op 22 november 1963, de dag dat President John F. Kennedy werd vermoord waren wij thuis, keken we ongeveer de hele dag naar de tv en volgden we de ontwikkelingen in de VS en daarbuiten naar aanleiding van deze moord.

Bijlage 14 bevat al mijn middelbare schoolrapporten in de periode 1963 tot 1968.

De opleiding voor Grieks en Latijn verliep over de jaren gezien moeizaam. Dat kwam mede door het feit dat regelmatig van leraar werd gewisseld. De laatste twee jaren ging het met de lessen Grieks helemaal mis. Dr. Lagas leerde ons niets. Hij zei dat je goed naar het metrum (ritme) van de Ilias en de Odyssee moest luisteren. Dan kwam je ervan zelf achter wat er aan de hand was. Dat gold min of meer ook voor het Latijn. Dr. Lagas verongelukte echter enkele maanden vóór het eindexamen. Drs. J.W.A. Schuurman heeft ons toen gered door tijdens de mondelinge examens oude vertalingen voor te leggen. Dat heeft tot effect gehad dat 90% van de eindexamen kandidaten een voldoende of een gemiddeld voldoende voor de oude talen heeft gescoord. Wel heeft de beste leerling die altijd een 8 voor Grieks had, slechts een 5 gescoord. Maar voor Latijn had hij een zeven, waardoor hij gemiddeld een voldoende (6) voor de oude talen scoorde.

Voor de volledigheid geef ik hieronder aan hoe het examen- en beoordelingssysteem destijds voor Gymnasium Bèta werkte.

Hoofdvakken waren Grieks, Latijn en Nederlands. Clusters, tevens 'Hoofdvak', waren Engels, Frans en Duits; Algebra, Analytische Meetkunde en Goniometrie en Natuurkunde, Scheikunde en Natuurlijke Historie. Voor een hoofdvak moest in beginsel een voldoende worden gehaald. Was het resultaat onvoldoende, dan moest dat worden gecompenseerd met een ander hoofdvak. Voor een cluster moest ook gemiddeld een voldoende worden gescoord.

De eindexamens Gymnasium Bèta voor Grieks, Latijn en Nederlands (tekstverklaring), natuurkunde, scheikunde werden in 1968 mondeling afgenomen. Natuurlijke Historie was uitgeloot, maar daar gold het laatste rapportcijfer voor. De eindexamens Gymnasium B voor Nederlands (Tekstsumvatting en Opstel), Frans (Vertaling), Duits (Vertaling) en Engels (Vertaling) werden schriftelijk afgenomen.

De mondelinge examens werden afgenomen door een gecommiteerde in de aanwezigheid van een leraar. Die bepaalden elk een score. De scores werden bij elkaar opgeteld en vervolgens gedeeld door twee. Dat leverde de uiteindelijke score op. In extremo zou een gecommiteerde een 1 kunnen geven en de leraar een 10. Dat leverde dan uiteindelijk een 5,5 op die moest worden afgerond op een 6, dus een voldoende.

Wat betreft scheikunde is mijn middelbare schoolervaring anders gegaan. We hadden een leraar die zo intelligent was dat hij niets kon uitleggen. Hij kon ook absoluut geen orde houden. Zo slecht, dat we zelf zijn rapportboekje invulden. Dat heeft de klas bijna de nek gekost tijdens het eindexamen. Op initiatief van mijn broer en mijzelf hebben we aan de examinator voorgesteld eerst aan te geven wat we wel van scheikunde wisten en dat daarna de examinator zijn vragen mocht stellen. Zelf was ik inmiddels gezakt voor mijn mondeling eindexamen natuurkunde. Maar de door mij voorgestelde ondervragingsmethodiek werd dermate goed gevonden door de examinator, dat hij mij vertelde dat ik eigenlijk een 8 had verdiend voor het mondeling eindexamen scheikunde, maar dat hij dat cijfer ging

veranderen in een 7 vanwege het slechte resultaat voor het mondeling natuurkunde (bleek dus later een 4 te zijn).

Over het algemeen was de middelbareschooltijd een periode waarbij één zaak het belangrijkste was: zo snel mogelijk eindexamen doen en een papiertje halen. We gingen overigens de hele periode ook zaterdag naar school, zij het dat het aantal uren beperkt was tot 5 in plaats van 6. Ik herinner me dat in de vijfde klas gymnasium de zaterdag bestond uit 2 uur Latijn en 3 uur Grieks. Met huiswerk voor maandag. Maar daarvoor had je het hele weekend ter beschikking.

Eénmaal in de week volgden mijn broer en ik judoles in Enschede bij dhr. Tiekink. We kregen privé les. Na de les werden we bestormd door een tiental jonge judoka's die hun best deden om ons tegen de grond te werken. Dat mislukte altijd, zodat zij na afloop van de bestorming hijgend en met een rood hoofd met hun eigen groepsles konden beginnen.

Mijn broer en ik hebben het uiteindelijk gebracht tot de bruine band Judo. We hebben wel voor de zwarte band getraind, maar hebben afgezien van het examen, omdat we lichtgewicht waren en sowieso zouden verliezen met grondgevechten. Zie bijlage 16.

Ik heb van de schriftelijke eindexamenopgaven alle stukken bewaard. Zie bijlage 17.

Maar mijn tweelingbroer en ik slaagden voor het Gymnasium Bèta op 10 juni 1968, tegen onze eigen verwachtingen in. Zie bijlagen 18 en 19. Ik heb dia's gemaakt van de diploma uitreiking en van de receptie daarna. Zie bijlage 321.

Naar aanleiding van het behalen van het Gymnasium diploma gaf de school een feestje. Ik herinner mij dat mijn vader tijdens de pauze kennis maakte met de leraar Nederlands, dhr. Koeneman. Die had het laatste schooljaar er alles aan gedaan ons een onvoldoende voor Nederlands te bezorgen. Dhr. Koeneman vroeg aan mijn vader of wij thuis altijd Maleis spraken. Mijn vader antwoordde toen dat dat niet het geval was. Wij spraken thuis altijd ABN. Op mijn cijferlijst staan de cijfers 6, 6 en 5 voor Nederlands. Achteraf bleek dat dhr. Koeneman aan de Examencommissie (destijds een beruchte²⁰ commissie onder leiding van Prof. Staatsen uit Groningen) had gevraagd om een herexamen voor Nederlands. Maar de commissie heeft dat verzoek afgewezen omdat ik voor de moderne talen gemiddeld een 9 had. De betreffende teksten moesten immers in goed Nederlands worden vertaald. Volgens mij was er gewoon sprake van discriminatie op basis van etnische achtergrond. We hebben overwogen in beroep te gaan tegen de examenuitslag wat betreft Nederlands, maar hebben het toen maar laten lopen. Dhr. Koeneman was overigens geen academicus, maar had een opleiding MO B Nederlands afgerond. Hij klaagde wel eens over het feit dat hij zich geen Neerlandicus mocht noemen. Volgens hem was die titel voorbehouden voor mensen die een doctoraal examen Nederlands met succes hadden gedaan. Ik heb dhr. Koeneman als een gefrustreerde leraar ervaren, maar dat had hij niet moeten afwentelen op mijn broer en mij. Zijn frustratie heeft overigens wel een effect op mij gehad. Tot op de dag van vandaag heb ik een grote hekel aan mensen die de Nederlandse Taal niet beheersen, het verschil tussen taal en idioom niet vatten etc. Welk stuk en boek ik ook lees, ik zie alle taal- en stijlfouten en erger mij daar dood aan.

Als beloning voor het halen van het eindexamen gingen wij met onze vader op bezoek bij familie in de Verenigde Staten, d.w.z. bij respectievelijk de kinderen van mijn vader en onze oudere broers en zus. Wij hadden immers al jaren geen fysiek contact met hun gehad. Hugo van Put woonde met zijn gezin in Illinois. Dat gold ook voor Wally. Meis woonde toen met haar man en dochter in Californië. Ik

²⁰ Deze commissie stond erop bekend dat meestal 20% van de eindexamenkandidaten voor het examen zakte. Van 'ouze' 23 kandidaten zakten er slechts één. Deze kandidaat had overigens zwaar onvoldoende voor de moderne talen en voor Grieks en Latijn. Hij had wel een 10 voor wiskunde, maar kon genoemde onvoldoendes niet compenseren. Hij heeft een jaar later eindexamen gedaan voor HBS B en is later architect geworden na een studie daarvoor aan de TU Delft.

vond het een leuke periode. We zijn toen ruim een maand in de VS geweest. In de Bijlagen bij het boek²¹ over mijn vader heb ik enkele foto's uit die periode opgenomen.

Op grond van het eindexamen Gymnasium Bèta was ik bevoegd elke academische studie op te pakken, met uitzondering voor de oude talen Latijn en Grieks. Daarvoor was een opleiding Gymnasium Alpha nodig. Overigens waren mijn broer en ik gevraagd of we katholiek priester wilden worden. Dat wilden we wel, maar we hebben toen aangegeven dat we niet celibatair wilden leven. Zoals ik eerder heb aangegeven werd de Gymnasium Bèta opleiding gezien als een opleiding klein seminarie voor het katholiek priesterschap.

Ik behoefde niet in militaire dienst te gaan, want twee broers hadden hun dienstplicht vervuld, Joop in Nederland en Wally in de VS. Ik ben op uitnodiging van de Marine een week intern geweest op het KIM in Den Helder. Ik wilde officier worden, maar werd afgekeurd vanwege een opgelopen doofheid. Zie eerder in dit boek. Verderop in dit boek ga ik wat dieper in op de oorzaak van mijn doofheid.

Vanwege mijn oorprobleem heb ik het z.g. schoolzwemmen moeten missen, of ik zat op de bank of ik lag ziek op bed. Toen ik ruim dertig jaar oud was heb ik zwemdiploma's (a en b) gehaald. Die diploma's vind ik de belangrijkste die ik ooit heb gehaald. Ik heb die ook gehaald om samen met mijn kinderen te kunnen zwemmen. Zie bijlagen 54 en 55.

Deze handicap heeft een grote impact op mijn leven gehad. Zo kon ik geen gevechtspiloot worden, kon ik geen mariene officier worden, kon ik niet voor de klas staan, kon ik geen functie vervullen waarvoor je twee goed functionerende oren moest hebben, zoals arts, hoorde ik geen stereo meer en kon ik mij in de openbare ruimte niet goed oriënteren op mijn gehoor (ik weet dan niet waar een geluid vandaan komt), kon ik als geoloog niet offshore werken (maar alleen in een laboratorium) etc. Ik heb niet alleen nadelen (gehad) van mijn gehoorhandicap. Zo kan ik mij goed concentreren, kan ik overal slapen, kan ik horen of iemand vals zingt en kan ik ook redelijk goed liplezen.

Hoofdstuk 3 DE STUDENTENTIJD

Toen we terugkwamen uit de VS hebben we ons psychologisch laten testen om na te gaan welke academische studie het best bij ons zou passen. Daar kwam uit: Medicijnen of Economie. Destijds behoefde men te worden ingeloot voor Medicijnen, want er waren studieplaatsen genoeg bij alle medische faculteiten in Nederland. Maar we kozen noch voor Medicijnen noch voor Economie.

Mijn tweelingbroer heeft zich destijds aangemeld bij de Technische Hogeschool in Delft omdat hij theoretische Wiskunde wilde studeren. Ik heb mij aangemeld bij de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Leiden, omdat ik rechten wilde gaan studeren. Ik kan mij herinneren dat op de middelbare school het verhaal rondging dat als je niet wist wat je wilde studeren, je dan maar voor een rechtenstudie moest gaan. Want met een rechtenopleiding kon je immers overal terecht. Dhr. Koeneman, leraar Nederlands, stelde daar minachtend over: 'Als je niets anders wist dan een studie Nederlands, kon je nog altijd kiezen voor een studie Rechten.' Daar stond een andere minachtende stelling tegenover: 'Hij die weet, doet, hij die niet weet, onderwijst.'

Omdat wij nog in Oldenzaal woonden, moesten wij een tijd 'op kamer'. Mijn tweelingbroer ging op kamer bij een nicht²² van mijn vader aan de Pieter Langedijkstraat in Den Haag. Ik ging op kamer bij een kennis²³ van mijn vader in Oegstgeest.

Ik kan mij herinneren dat toen ik in 1968 met mijn rechtenstudie in Leiden begon de effecten te merken waren van de z.g. babyboom van na de Tweede Wereldoorlog. Er hadden zich ca. zeshonderd

²¹ Dit boek met titel 'Willem Emile van Put' is verschenen bij uitgeverij bestelmijnboek.nl en kan worden besteld bij bol.com. De Bijlagen, deel 1 en deel 2 kunnen apart worden besteld.

²² Tante Onnie Noordermeer – Gerrmann.

²³ Familie Werdmüller – Von Elgg.